

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการทดลองปรับปรุงการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นโดยได้รับความร่วมมือจาก องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ โดยส่งผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ มาช่วยเหลือนำเนิการ โครงการนี้เริ่มจากจุดเล็ก ๆ พื้นที่แคบ ๆ แต่มีความหลากหลายในบริเวณเดียวกัน อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครมากนัก และกอบไปด้วยชาว จังหวัดฉะเชิง เทราที่มีสภาพความเป็นอยู่และฐานะทาง เศรษฐกิจค่อนข้างดี ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริหารการศึกษาในจังหวัดฉะเชิง เทราพร้อมที่จะ เปลี่ยนแปลงและพัฒนา โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียน ประถมศึกษาที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นควรที่จะได้รับการปรับปรุง โดยกำหนดระยะเวลาไว้ 10 ปี ระยะ 5 ปีแรก เป็นช่วงของการทดลอง ยูเนสโกได้ส่งผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ มาช่วยเหลือนำเนิการ ระยะ 5 ปีหลัง เป็นช่วงของการเผยแพร่ผลการทดลอง โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเป็นผู้ดำเนินการเอง โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน จากยูเนสโก องค์การกรรมากรสากลแห่งสหประชาชาติ องค์การอาหารและ เกษตรแห่ง สหประชาชาติ คณะผู้แทนพิเศษทาง เศรษฐกิจและวิชาการแห่งสหประชาชาติในประเทศไทย นอกจากนี้รัฐบาลไทยเองยัง ได้ตั้งงบประมาณสมทบอีกปีละ 1,000,000 บาท โครงการนี้ ได้รับการสนับสนุนจากศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่ง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ท่านอาจารย์อภัย จันทวิมล อธิบดีกรมสามัญศึกษา เป็นประธาน ฝ่ายไทย นายโรมัส วิลสัน ผู้เชี่ยวชาญจากยูเนสโก เป็นประธานฝ่ายต่างประเทศ การจัดการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาตามโครงการปรับปรุง เริ่มจากโรงเรียนประถมศึกษา 10 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา 2 โรงเรียน โรงเรียนอาชีวศึกษา 2 โรงเรียน และ โรงเรียนฝึกหัดครูอีก 1 แห่ง

การทดลองปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิง เทรา แบ่งการปรับปรุง ออกเป็น 8 แขนง ได้แก่

1. การศึกษาชั้นเด็กเล็ก รับเด็กที่มีอายุยังไม่ถึงเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา คือเด็กอายุระหว่าง 5-8 ปี ชั้นแรกเริ่มจากโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง แห่งหนึ่งอยู่ในเมือง ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลวัดเมือง อีกแห่งหนึ่งอยู่นอกเมือง ได้แก่โรงเรียนวัดโสธรวราราม โรงเรียนแห่งหนึ่งรับนักเรียน 40 คน มีผู้อำนวยการสอนเด็กเล็ก 1 คน คุณครูรับผิดชอบ การทดลองปรับปรุงทำในเรื่องการจัดโรงเรียนให้สวยงาม น่าอยู่น่าอาศัย จูงใจให้เด็กอยากมาโรงเรียน จัดอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ต้องเหมาะสมกับเด็ก จัดหลักสูตรให้สนองความต้องการของเด็ก คือพัฒนาความพร้อมของเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ใช้เวลาสอนที่เหมาะสมแบบ play-way คือให้เด็กได้มีโอกาสเรียนไปพร้อม ๆ กับการทำกิจกรรม จัดหาอุปกรณ์การสอนที่สามารถดึงดูดความสนใจเด็กทำให้เกิดความอยากรู้ อยากเห็น และมีความสุขที่ได้มาโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีการตรวจสุขภาพ โดยครูและแพทย์เป็นประจำ เด็กทุกคนมีบัตรสุขภาพประจำตัว เพื่อบันทึกพัฒนาการทางร่างกายของเด็กทุกกระยะ

2. การศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา การศึกษานระดับนี้ถือว่าสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กทุกคนจะต้องเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ คณะกรรมการดำเนินงานได้คัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษา 10 โรงเรียน ได้แก่ (1) โรงเรียนวัดโสธร (2) โรงเรียนวัดท่าอิฐ (3) โรงเรียนวัดโพธิ์ (4) โรงเรียนวัดเทพนิมิตร (5) โรงเรียนวัดประคูน้ำท่าไชย (6) โรงเรียนวัดแหลมบน (7) โรงเรียนวัดแหลมใต้ (8) โรงเรียนวัดสัมปทวน (9) โรงเรียนวัดจุกเขย (10) โรงเรียนพรหมานุเคราะห์ อำเภอบางปะกง คณะกรรมการทดลองปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราปรับปรุงในเรื่องของอาคารสถานที่ โดยการสร้างใหม่หรือซ่อมแซมอาคารเก่าที่มีอยู่ให้ได้มาตรฐานและเพียงพอกับจำนวนนักเรียนเท่าที่บริเวณโรงเรียนสวยงามน่ารื่นรมย์ มีอาคารเรียนที่ได้มาตรฐานและเพียงพอ ในด้านการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีสอน คณะกรรมการดำเนินงานได้ปรับปรุงหลักสูตรจากเดิมกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด ครู-อาจารย์จะสอนไปตามหนังสือที่มีอยู่โดยสอนให้เด็กท่องจำ ได้ปรับปรุงหลักสูตรโดยการกำหนดแบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กประจำวัน กำหนดวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา สังคมศึกษา และศีลธรรม ภาษาไทย เลขคณิต ธรรมชาติศึกษาและวิทยาศาสตร์ ศิลป การฝีมือและดนตรี ใช้วิธีสอนด้วยกิจกรรมแบบต่างๆ ใช้อุปกรณ์การสอนหลายอย่าง นอกจากนี้ยังมีการบริการ

ตรวจสุขภาพเด็กทุกวัน และบางโอกาสยังได้เชิญผู้ปกครองและบุคคลอื่นมาในห้องกันมาให้ความช่วยเหลือโรงเรียนอีกด้วยกิจกรรมแบบต่างๆ ใช้อุปกรณ์การสอนหลายอย่าง นอกจากนี้ยังมีการบริการตรวจสุขภาพเด็กทุกวัน และบางโอกาสยังได้เชิญผู้ปกครองและบุคคลอื่นมาในห้องกันมาให้ความช่วยเหลือโรงเรียนอีกด้วย เพื่อเป็นการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. การศึกษาในโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา คณะกรรมการดำเนินงานได้คัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษา 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบางคล้า โรงเรียนวัดเทพนิมิตร และในปีที่ 2 ขยายอีก 2 โรงเรียน โรงเรียนพนมสารคามและโรงเรียนพรหมานุเคราะห์ คณะกรรมการโครงการได้ปรับปรุงอาคารสถานที่โดยสร้างและซ่อมแซมให้มีสภาพที่ดี นำอนุบาลมาอาศัย จัดหลักสูตรให้เด็กได้เรียนทั้งวิชาสามัญทั่วไปและวิชาชีพ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสเรียนต่ออีก 3 ปี หลังจากจบประถมศึกษา วิชาสามัญสอนวิชาสังคม ศิลธรรม ภาษาไทย เลขคณิต วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา วิชาชีพได้แก่ การฝีมือ การเรือน การช่างในโรงฝึกงาน การเกษตร การทาสวน ฯลฯ การสอนใช้วิธีสอนแบบใหม่โดยสอนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง มีห้องพิเศษ โรงฝึกงาน และจัดหาเครื่องมือและวัสดุที่จำเป็นให้ มีอุปกรณ์การสอนครบครัน ทำให้เด็กมีความชำนาญในวิชาชีพมากขึ้น

4. การศึกษาในโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา คณะกรรมการดำเนินงานได้พัฒนาโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา 2 โรงเรียน คือโรงเรียนเบญจมราชรังสฤษฎิ์และโรงเรียนคัตครุฑิ์ ฉะเชิงเทรา เป็นโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา หรือเรียกว่า Omnibus School มีวัตถุประสงค์ที่จะขจัดความแตกต่างในเรื่องชนชั้นให้หมดไป ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองมีความคิดว่าถ้าเด็กเก่งจะได้เรียนต่อในโรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา แต่ถ้าเรียนอ่อนจะต้องเรียนอาชีวศึกษา ผู้ปกครองจึงไม่นิยมส่งบุตรหลานเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษาในด้านอาคารสถานที่คณะกรรมการได้สร้างโรงฝึกงาน และห้องปฏิบัติการให้ ด้านหลักสูตรได้จัดให้เด็กทั้งชาย-หญิง เรียนทั้งวิชาการและวิชาชีพ โดยเด็กชายเรียนเกษตร ศิลปอุตสาหกรรม พณิชยการ เด็กหญิงเรียนการฝีมือ การเรือน บัญชี พิมพ์ดีด เลขานุการ ซึ่งรวมเรียกว่าแผนกพาณิชย์ การสอนใช้วิธีสอนโดยให้เด็กได้ทดลองปฏิบัติจริงในห้องปฏิบัติงานและโรงฝึกงาน โดยมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ดีและมีคุณภาพอย่างเพียงพอ เป็นการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ทางวิชาชีพติดตัวไป

5. การศึกษานโรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนที่อยู่ในโครงการทดลองมี 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนการช่างชายและโรงเรียนการช่างสตรี คณะกรรมการโครงการทดลองปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ปรับปรุงในเรื่องหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถทางช่างฝีมือที่มีความชำนาญและเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา แยกชาย-หญิง ชายเรียนช่างไม้ ช่างโลหะ ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ เป็นต้น ส่วนเด็กหญิงเรียนการฝีมือ ตัดเย็บเสื้อผ้า คหกรรม พืชผลการ การเรือน เป็นต้น วิธีสอนนั้นสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ สามารถนำไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเอง ครอบครัวยุและสามารถเรียนต่อในระดับสูงต่อไปได้

6. การจัดการศึกษานโรงเรียนฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกหัดครูฉะเชิงเทราได้รับการปรับปรุงทุกด้าน นับตั้งแต่เรื่องอาคารสถานที่ เช่น สร้างอาคารเรียน หอพัก ปรับปรุงห้องสมุด สนามกีฬา เป็นต้น ด้านหลักสูตร มีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมและสนองความต้องการของผู้ใช้ครู โดยเปิดหลักสูตร 2 หลักสูตร คือ (1) หลักสูตรประโยคครูประถม (2) หลักสูตรชั้นประโยคฝึกหัดครูมูล ทั้งสองหลักสูตรนี้ใช้เวลาเรียน 3 ปี และ 1 ปี กำหนดเวลาเรียนให้มีเวลาติดต่อกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน อันได้แก่ งานศิลปะ งานฝีมือ และกิจกรรมนันทนาการ ทดลองเปิดสอนปีละ 3 ภาคเรียน เวลาที่สอนต้องต่อเนื่องกัน และที่สำคัญคือให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานภาคเรียนสุดท้ายของการเรียน ครูจะทาและใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับบทเรียน นอกจากนั้นคณะกรรมการยังใช้โรงเรียนฝึกหัดครูเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการอีกด้วย

7. การนำที่สามารถทางการศึกษา คณะกรรมการพยายามที่จะปรับปรุงโรงเรียนต่างๆที่อยู่ในโครงการ โดยคณะกรรมการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ครูและเจ้าหน้าที่ทุกคน ร่วมมือกันที่จะพัฒนาโรงเรียนของตนเองให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกัน ที่จะหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ และวางโครงการที่จะปรับปรุงโรงเรียนให้เจริญยิ่งขึ้น โดยพยายามที่จะบริหารโรงเรียนที่มีอยู่ในโครงการให้สามารถเป็นตัวอย่างในการปรับปรุงการศึกษาของจังหวัดฉะเชิงเทรา

8. การศึกษาผู้ใหญ่ คณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการพยายามที่จะปรับปรุงชุมชน 4 ประการด้วยกัน ได้แก่ (1) ความไม่รู้หนังสือ โดยมีผู้เชี่ยวชาญการศึกษาผู้ใหญ่รับผิดชอบ (2) อนามัยส่วนบุคคล มุ่งองค์การอนามัยโลกช่วยเหลือ (3) การเกษตร

มืองค์การอาหารและ เกษตรแห่งสหประชาชาติรับผิดชอบ และ (4) ทัศนคติของหมู่บ้าน เป็นหน้าที่ขององค์การกรมการสาครรับผิดชอบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองดี มีอนามัยที่แข็งแรง สมบูรณ์ ยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น

ในขณะที่โครงการเริ่มทดลองปรับปรุง บรรดาครูอาจารย์และบุคลากรในโรงเรียนต่าง ๆ ก็มาศึกษาดูงานกันที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้มองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในโครงการทดลองปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา กับโรงเรียนปกติธรรมดา ซึ่งเรื่องของการประเมินผลนี้ ท่านศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล¹ ได้กล่าวไว้ในหนังสือพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคว่า

...การปรับปรุงได้ผลดีพอใช้ แต่ตามที่ตกลงในขั้นต้นว่า เมื่อปรับปรุงใน "ระยะต้น" เสร็จแล้วจึงให้ขยายงานไปยังจังหวัดอื่น ๆ ใน "ระยะหลัง" นั้น ไม่ได้ผลตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะจังหวัดอื่น ๆ ไม่ยอมมาให้เสร็จระยะต้นเสียก่อน เห็นอะไรดีที่ฉะเชิงเทรา ก็เอาไปทำในจังหวัดของตนเลยทีเดียวนั้นที่สุดก็กล่าวไม่ได้อย่างแน่ชัดว่าขยายงานไปยังจังหวัดอื่น ๆ ในปีใด และ "ระยะต้น" ของจังหวัดฉะเชิงเทราสิ้นสุดลงเมื่อใด

แสดงให้เห็นว่าโครงการทดลองปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประสบผลสำเร็จพอควร จึงมีผู้เอาตัวอย่างไปปฏิบัติในโรงเรียนของตน

ผลของการทดลองโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษามีทั้งผลทางตรงและผลกระทบบางอย่างได้แก่ การปรับปรุงในด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนทุกแห่งในโครงการมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอาคารสถานที่อย่างเห็นได้ชัด อันได้แก่ การสร้างอาคารใหม่ ซ่อมแซมอาคารหลังเดิมที่มีอยู่แล้วให้อยู่ในสภาพดี ปรับปรุงและตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้สวยงามน่าอยู่ ในด้านวิชาการ ปรับปรุงและพัฒนาเรื่องหลักสูตร มีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความพร้อม และพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน เช่น ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ยังปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพพร้อม ๆ กับ

¹ม.ล.ปิ่น มาลากุล, พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค, หน้า 179-180.

เรียนวิชาสามัญ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา เด็กจะได้มีวิชาชีพติดตัวไป สำหรับเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ในด้านการเรียนการสอน และสื่อการสอน ใช้วิธีสอนแบบใหม่โดยสอนให้เด็กทำกิจกรรมและนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตมาเรียนในชั้นเรียนโดยกำหนดแบบเรียน สื่อและอุปกรณ์การสอนให้สอนให้สอดคล้องกันโดยตลอด ศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล² ได้กล่าวไว้ในหนังสือพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาคว่า "วิธีสอนแผนใหม่ในโรงเรียนประถมศึกษา นับว่าได้ทดลองมาก ครูทุกประเภทรู้จักวิธีสอนแผนใหม่ แต่ไม่รู้ว่าเป็นเพราะเหตุใดจึงต้องทำอย่างนั้น..." แสดงให้เห็นว่า การสอนแผนใหม่นิยมและแพร่หลายมาตั้งแต่การปรับปรุงการศึกษาที่ฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ยังนำเอาการวัดผลและประเมินผลแบบใหม่มาเผยแพร่ เช่นการออกข้อสอบแบบปรนัย และการประเมินผลโดยมีคะแนนเก็บสะสมระหว่างภาคเรียนด้วย

ผลกระทบที่ได้จากโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ก็มีหลายประการด้วย เช่น ผลกระทบทางด้านอาคารสถานที่ ได้มีการสร้างครูสัมมนาจารย์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2496 เพื่อใช้เป็นที่พักและที่ประชุมนอกเวลาราชการ ผลกระทบทางด้าน การเรียนการสอน และผลกระทบทางด้านพัฒนาการบุคลากร นับตั้งแต่ ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา เด็กและประชาชนในจังหวัดฉะเชิงเทราตื่นตัวต่อการศึกษามากขึ้น และผลกระทบต่างๆ เหล่านี้เป็นเหตุให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาหลายประการ นอกจากนี้โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษายังสร้างความก้าวหน้าในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นที่แพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลกก็ได้

อภิปรายผล

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ มีเป้าหมายที่จะพัฒนาการศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา ให้เป็นตัวอย่างของการจัดการศึกษาของประเทศ

²ม.ล.ปิ่น มาลากุล, พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค, หน้า 186.

จากผลของการทดลองปรับปรุงการศึกษาทำให้การจัดการศึกษาของจังหวัดฉะเชิงเทรา และของประเทศเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

1. ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดได้แก่

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านอาคารสถานที่และอาณาบริเวณ โรงเรียนทุกแห่งที่อยู่ภายใต้โครงการมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างทั่วถึง เช่น การสร้างอาคารเรียนใหม่ มีโรงเรียนที่ได้รับการพิจารณาให้สร้างอาคารใหม่ 10 แห่ง ซ่อมแซมให้ดีขึ้น 5 แห่ง จัดปรับพื้นที่และตกแต่งอาณาบริเวณให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่อาศัย ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด ทำให้โรงเรียนต่างๆ เหล่านี้เปลี่ยนสภาพจากของเดิม เป็นของใหม่ที่นำรื่นรมย์ขึ้น ก่อให้เกิดผลดีทางด้านพัฒนาการทางด้านร่างกายและอารมณ์ คือทุกคนมีความสุขทั้งกายและใจเมื่อได้เข้ามาในบริเวณโรงเรียน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดผลต่อการเรียนของเด็ก เนื่องจากเมื่อเด็กมีความสุขที่ได้มาโรงเรียนแล้ว เขาทั้งหลายย่อมพร้อมที่จะพัฒนาการทางด้านสังคมและสติปัญญา นับว่าเป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับการปรับปรุง เพราะเมื่อมีการเริ่มต้นขึ้นครั้งนั้นแล้วทำให้ นักการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนในยุคต่อมาเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องอาคารสถานที่ โดยจัดงานอาคารสถานที่เป็นงานหนึ่งของการบริหารโรงเรียน

1.2 การพัฒนาทางด้านวิชาการ การเปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา เนื่องจากคณะกรรมการต้องการให้การศึกษาระดับจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นตัวอย่างของการจัดการศึกษาของประเทศไทย การพัฒนาด้านเรื่องของหลักสูตร การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลการศึกษา จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ดังจะเห็นได้จาก

(1) การริเริ่มจัดหลักสูตรสำหรับเด็กก่อนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งหลักสูตรในชั้นเด็กเล็กนี้เป็นหลักสูตรที่เตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนวัยเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เด็กมีความสุขในการมาโรงเรียน เมื่อเด็กพร้อมที่จะเรียน ครูก็มีความสุขด้วย ทั้งนี้เพราะเมื่อเด็กพร้อมเด็กจะเกิดความสนใจที่จะเรียน ครูจึงจำเป็นต้องหาวิธีการสอนให้เด็กเกิดพัฒนาการในทุกด้าน อันได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยใช้วิธีสอนตามธรรมชาติของเด็กคือเรียนปนเล่น "Play Way" ครูและเด็กช่วยกันทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน และต้องใช้สื่อการสอนที่เด็กสนใจและสามารถร่วมกิจกรรมร่วมได้ ทำให้เด็กเกิดความรู้ ความคิดและพัฒนาการ ด้วยสาเหตุแห่งการปรับปรุงนี้เอง เป็นเหตุจูงใจ

าให้เกิดการอนุบาลศึกษา และการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาขึ้นในปัจจุบัน และเพื่อสนองนโยบายการศึกษาาก่อนประถมศึกษา³ จึงเป็นเหตุให้วิทยาลัยครูเปิดหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาการปฐมวัยขึ้น และแพร่ขยายไปยังสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายแห่ง

(2) หลักสูตรประถมศึกษา แต่เดิมมาการจัดหลักสูตรเป็นความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการแต่ผู้เดียว ครูมีหน้าที่แต่เพียงสอนๆไปให้จบหลักสูตรเท่านั้นก็พอ ถ้าเราจะนำวิธีสอนแผนใหม่มาใช้ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดหลักสูตรเอาเองโดยอาศัยหลักสูตรส่วนกลางเป็นหลักในการจัด ตัวอย่างเช่น หลักสูตรกลางอาจจะวางแนวไว้ว่าครูควรสอนให้เด็กรู้จักชุมชนของตน แล้วให้ตัวอย่างว่า ครูควรสอนให้เด็กได้รู้จักถนน โรงเรียน วัด โรงเรียนกลาง และศาลากลาง ถ้าหลักสูตรนั้นไปสอนในหมู่บ้านเล็ก ๆ ครูก็จำเป็นต้องแปลงหลักสูตรกลาง โดยสอนให้เด็กได้ศึกษา ถนน โรงเรียน วัด บ่อน้ำ ท้องนาและป่าไม้ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะในหมู่บ้านไม่มีโรงพยาบาลหรือศาลากลางให้เด็กได้ศึกษา การตัดแปลงหลักสูตรเช่นนี้ครูจะต้องมีความรู้และความสามารถจะเลือกว่าอะไรควรและอะไรไม่ควรสอน³ การจัดหลักสูตรทำนองที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการจัดหลักสูตรที่แปลกใหม่สำหรับโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งในระยะนั้นถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างหนึ่ง ซึ่งหลักสูตรประถมศึกษา ปีพุทธศักราช 2521 ได้นำมากำหนดให้ใช้อย่างแพร่หลายทั่วไป เป็นการรวมวิชาต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไว้ด้วยกัน เรียกว่า บูรณาการ เช่น การรวมเอาวิชาสังคมศึกษา หน้าที่พลเมือง ศิลธรรมและวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน เรียกว่า สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น ซึ่งนวัตกรรมใหม่นี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดการศึกษาในอดีตทั้งสิ้น

(3) การสุตรในระดับประถมศึกษา มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ มัธยมสามัญศึกษา มัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา และอาชีวศึกษา ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจและความกดดัน

³ก้อ สวัสดิพิทักษ์, วิธีสอนแผนใหม่ในชั้นประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2498), หน้า 22-23.

ของผู้เรียน โดยให้ผู้ปกครองและเด็กเลือกเรียนในสิ่งที่ตนต้องการ เช่น ถ้าต้องการเรียน
 ต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไปอีก ก็ให้เรียนมัธยมศึกษา แต่ถ้าต้องการเป็นผู้ชำนาญงานใน
 วิชาชีพสาขาต่าง ๆ ก็ให้เรียนมัธยมศึกษา เพื่อจะต้องมีวิชาชีพติดตัวไปนภายภาค
 หน้า ส่วนเด็กที่ยังไม่แน่ใจว่าจะเรียนทางไหนดี ก็เรียนมัธยมวิสามัญศึกษาไปก่อน
 ทั้งนี้เนื่องจากทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพให้เลือกตามความต้องการและความเหมาะสม เมื่อ
 จบแล้วสามารถเรียนต่อได้ทั้งสายสามัญและสายวิชาชีพ ซึ่งนับว่าหลักสูตรโรงเรียนมัธยมที่
 คณะกรรมการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้นแบบของหลักสูตร
 โรงเรียนมัธยมในสมัยต่อมา ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาชาติปีพุทธศักราช 2503 กำหนด
 การเรียนหลังจากจบประถมศึกษาแล้วเป็น 3 สาย คือ สายสามัญเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
 1-3 ต่อ 4-5 หรือเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 แล้วต่อสายอาชีพ คือ มัธยมศึกษาปีที่ 4-6
 สายอาชีพเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 แล้วต่อ 4-6 ออกไปประกอบอาชีพได้ สายโรงเรียน
 มัธยมแบบประสม เรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 แล้วต่อได้ 2 สาย คือ ต่อมัธยมศึกษาปีที่ 4-5
 (สายสามัญ) หรือไปต่อมัธยมสายอาชีพได้ คือ มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ นอกจากนั้นแล้วจะ
 เห็นได้ว่าหลักสูตรมัธยมศึกษาในแผนการศึกษาชาติ ปีพุทธศักราช 2520 ถึงแม้ว่าจะกำหนด
 โรงเรียนมัธยมไว้สายเดียว แต่ในตัวของเนื้อหาได้กำหนดโปรแกรมวิชาไว้ว่าถ้าเรียน
 โปรแกรมหนึ่งโปรแกรมใดแล้ว เนื้อหาวิชาจะเน้นให้เรียนในวิชาใด เป็นต้น ข้อเสียของ
 หลักสูตรใหม่ คือเป็นการแบ่งความสามารถของเด็ก ออกเป็น 3 ระดับ คือ⁴ เด็กที่เรียน
 เก่ง จะเรียนสายสามัญ เด็กที่มีระดับความสามารถปานกลางจะเรียน มัธยมวิสามัญ
 ศึกษา ส่วนเด็กที่อ่อน จะเรียนสายอาชีพศึกษา (ในความรู้สึกของผู้ปกครอง)

(4) หลักสูตรโรงเรียนฝึกหัดครู คณะกรรมการโครงการปรับปรุง
 ส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้กำหนดหลักสูตรโรงเรียนฝึกหัดครูใหม่เพื่อ
 สนองความต้องการของผู้ใช้ครู ได้แก่ ประโยชน์ฝึกหัดครูประถมและประโยชน์ฝึกหัดครูมูล
 ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูที่จบออกไปสอนในระดับที่ตนจบ เช่นในโรงเรียนประถมศึกษา
 และมัธยมศึกษา และสอนในโรงเรียนอนุบาล เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรโรงเรียน

⁴ทองคำ คงสาคร, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2532.

ฝึกหัดครูต้องการที่จะผลิตครูที่มีคุณภาพออกไปทำงานเพื่อจะพัฒนาเด็กและเยาวชนของ
ประเทศให้สามารถเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์เป็นประมุข กับทั้งยังฝึกคนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นอีกด้วย

1.3 การพัฒนาบุคลากร บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการปรับปรุง
ส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นจำนวนมากได้รับการพัฒนาไปนทางที่ดีเกือบ
ทั้งสิ้น เป็นต้นว่า มีการประชุมอบรมแบบบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันเป็นประจำ โดยใช้
ครูสัมมนาการเป็นที่ประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการปรับเนื้อหาและหาแนวทางการปฏิบัติ
งาน และมีการอบรมเกี่ยวกับการสอน ให้ครูสามารถสอนในทุกวิชาได้ ครูและผู้บริหารอีก
จำนวนหนึ่งได้ไปศึกษาต่อ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ⁵ เช่น นายโกวิท วรพิพัฒน์
นายเฉลิม บุญธรรมเจริญ นายกมล สุดประเสริฐ ประเทศสหรัฐอเมริกา นายปลิว
มีสรรพวงศ์ นายเสนาะ จันท์สุริยา ประเทศฟิลิปปินส์และไต้หวัน แสดงให้เห็นว่าการที่
บุคลากรได้รับการพัฒนาทำให้การศึกษาได้รับการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากกรณีที่นายกมล
สุดประเสริฐ กลับจากต่างประเทศก็พัฒนางานโครงการ ทำให้ผลของโครงการแพร่ขยาย
ไปทั่วประเทศ

1.4 การพัฒนาด้านบริการนักเรียน โครงการปรับปรุงส่งเสริมการ
ศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้นำเอานวัตกรรมหลายอย่างในด้านการบริการนักเรียน เช่น
การแนะแนว การบริการสุขภาพอนามัย การตรวจสุขภาพ ตรวจความสะอาดของร่างกาย
บริการน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดและเพียงพอ ฉีดยาและปลูกฝีป้องกันโรคต่าง ๆ เป็นต้น แสดงให้เห็น
เห็นผลดีจากการให้บริการนักเรียน นักเรียนที่ได้รับการรู้จักตนเองมากขึ้น สามารถเลือก
เรียนและเลือกกิจกรรมตามความสามารถและความถนัด ซึ่งปัจจุบันการบริการแนะแนวใน
โรงเรียนมีบทบาทอย่างมาก โดยเฉพาะในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เด็กสามารถ
เลือกเรียนตามอัธยาศัยของตน ส่วนในด้านบริการสุขภาพอนามัยนั้นเด็กมีอนามัยที่แข็งแรง
สมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ดังจะเห็นได้จากแผนการศึกษาชาติฉบับปีพุทธศักราช
2520 ได้บรรจุผลศึกษา เข้าใจจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนเลือกว่า องค์ 4 อันได้แก่

⁵กมล สุดประเสริฐ, สัมภาษณ์, 1 เมษายน 2533.

พุทธศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา เป็นต้น

ผลของการพัฒนาการศึกษาดังกล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจากผลของโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งนวัตกรรมต่างๆเหล่านั้นมีผลสืบเนื่องตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน และอาจจะสืบเนื่องถึงอนาคตก็อาจเป็นไปได้

นอกจากผลของการพัฒนาการศึกษาในโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่กล่าวมาแล้ว โครงการนี้ยังส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา 10 ปี

1. การใช้ข้อสอบแบบปรนัย ข้อสอบแบบปรนัยเป็นข้อสอบที่นิยมใช้ตั้งแต่อดีตและสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน และยังไม่มีการยืนยันว่าจะหมดไปเมื่อใด ทั้งนี้เนื่องจากข้อสอบแบบปรนัยนี้มีข้อดีดังนี้คือ (1) ครอบคลุมเนื้อหาหลักสูตรได้ทั้งหมด (2) ตรวจง่ายรวดเร็ว (3) เทียงตรงแม่นยำไม่ลาเอียง ใครตรวจก็ได้คะแนนเท่าเดิม ข้อเสียของข้อสอบแบบปรนัย (1) ใช้เวลาในการสร้างแบบทดสอบแบบปรนัยมาก (2) เด็กมีความคิดสร้างสรรค์น้อยมาก (3) ผู้ไม่มีความรู้ก็สามารถทำข้อสอบแบบปรนัยได้โดยการเดา เมื่อพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของข้อสอบแบบปรนัยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าข้อสอบแบบปรนัยเป็นข้อสอบที่ได้รับการยอมรับจากครู-อาจารย์และนักเรียน นิสิต นักศึกษา มากกว่าข้อสอบแบบอื่น

2. การบริหารกลุ่มโรงเรียน การบริหารงานกลุ่มโรงเรียนเป็นการบริหารงานที่คณะกรรมการโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราใช้เป็นเครื่องมือในการขยายงานทางการศึกษาของโรงเรียน โดยรวมกลุ่มกันในระดับระหว่างโรงเรียน อาจแบ่งกลุ่มโดยสภาพภูมิศาสตร์ หรือแบ่งโดยพิจารณาจากเขตการปกครองก็ได้ กลุ่มละประมาณ 5-10 โรงเรียน ซึ่งในปัจจุบันคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้นำเอาวิธีการแบ่งกลุ่มโรงเรียนมาใช้ในการบริหารการศึกษาในโรงเรียนระดับประถมศึกษาทั่วประเทศ โดยให้แต่ละกลุ่มโรงเรียนพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนภายในกลุ่ม ตั้งเป็นที่พำนักกลุ่ม และคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียนที่คณะกรรมการเห็นสมควรให้เป็นประธานกลุ่มโรงเรียน ขึ้นเป็นประธานกลุ่ม และแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มโรงเรียนขึ้นเพื่อบริการการศึกษาภายในกลุ่มของตนเอง เช่น บริหารงานวิชาการ บริหารงานธุรการ บริหารงานงบประมาณ บริหารงาน

บุคลากร และอื่นๆ เพื่อให้งานของกลุ่มโรงเรียนประสบผลสำเร็จตามที่คณะกรรมการกลุ่มได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ ข้อดีคือ (1) ด้านด้านการบริหาร มีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อการจัดการศึกษา (2) พัฒนาการเรียนการสอน การผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอน ตลอดจนงานการสร้างแบบทดสอบและการประเมินผลร่วมกัน (3) ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนและการทำงานร่วมกัน ผู้บริหารมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(4) เป็นการเสริมสร้างการทำงานตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ข้อเสีย

(1) บริหารงานช้า เพราะต้องรอฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการ ให้กรรมการยอมรับ

ข้อเสนอ (2) ผู้บริหารบางครั้งต่างคนต่างไม่ยอมฟังความคิดเห็นของกันและกัน

จากข้อดีและข้อเสียดังกล่าว จะเห็นว่าการบริหารงานกลุ่มโรงเรียนมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย โดยยึดสุภาษิตที่ว่า "หลายหัวดีกว่าหัวเดียว"

3. การนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาเป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการไปตรวจเยี่ยมแนะนำและดูการทำงานของนักเรียนฝึกสอนโรงเรียนฝึกหัดครู ฉะเชิงเทรา รวมตลอดถึงการที่คณะกรรมการโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัด ฉะเชิงเทรา ออกไปตรวจเยี่ยมโรงเรียนที่อยู่ในโครงการปรับปรุงเพื่อให้คำปรึกษาด้านการเรียนการสอน การทำสื่อการสอนในสาขาต่างๆ รวมเรียกว่าการนิเทศการศึกษา และคณะกรรมการที่ออกไปให้คำปรึกษาเรียกว่าศึกษานิเทศก์ การที่มีศึกษานิเทศก์ไปนิเทศการศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ นี้ มีผลดีคือ (1) ศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้แนะนำการทำงานด้านการเรียนการสอนให้กับคณะครู-อาจารย์ ทำให้งานทางด้านวิชาการดำเนินไปนทางเดียวกัน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้กับครู (2) เป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานที่ ทั้งนี้เนื่องจากครู-อาจารย์ ขาดหลักในการทำงาน ศึกษานิเทศก์จะเป็นหลักและเป็นผู้สร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่ครู (3) การที่มีศึกษานิเทศก์ไปเยี่ยมตามโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น ข้อเสีย จากการที่ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลยังไม่พบว่าการที่มีศึกษานิเทศก์ไปนิเทศตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้นไม่มีข้อเสียแต่ประการใด ปัจจุบันนี้ทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางการศึกษา จะมีศึกษานิเทศก์ประจำเพื่อคอยชี้แจง แนะนำและเป็นที่ปรึกษาทางด้านการศึกษาทั้งสิ้น

4. การศึกษาผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาผู้ใหญ่นับเป็นนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลในทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เนื่องจากการที่นักการศึกษาได้พิจารณาว่าการที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้ พลเมืองของประเทศจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ประกอบสัมมาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สามารถหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ การที่ผู้ใหญ่จะมีคุณภาพได้นั้นจะต้องได้รับการพัฒนาและการพัฒนานั้นจะต้องพัฒนามาในหลายๆด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านการประกอบอาชีพ ด้านจิตใจ เป็นต้น หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ที่คณะกรรมการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทราได้จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาการในทุกด้าน เช่น ให้การศึกษาอ่านออกเขียนได้ ให้การอนามัยและสุขาภิบาล เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีทั้งร่างกายและจิตใจ โดยการตั้งศูนย์กลางการศึกษา การหย่อนใจ และการอนามัยสำหรับท้องถิ่น ทางด้านสังคม ได้แก่ การจัดฉายภาพยนตร์และการเล่นเกมต่างๆ ส่วนทางด้านการประกอบอาชีพนั้น ได้แก่ การฝึกหัดให้รู้จักทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น ผู้หญิง หัดทำเย็บผ้า ผู้ชาย ฝึกหัดช่างไม้ ช่างโลหะ ซึ่งเป็นวิชาชีพ นอกเหนือไปจากอาชีพหลัก ซึ่งปัจจุบันนี้หลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่จัดทำได้หลายรูปแบบ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่แบบมีชั้นเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ตามอาสาสมัครสอน การศึกษาแบบกลุ่มสนใจ โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ การบริการห้องสมุดประชาชน ฯลฯ นับว่าการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้นแบบของการจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียนในปัจจุบัน

5. การแนะแนวการศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตามโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา มีถึง 3 สายด้วยกัน คือ มัธยมสามัญศึกษา มัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา (มัธยมแบบประสม) และมัธยมอาชีวศึกษา ทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนเกิดความสับสนที่จะเลือกเรียน กอรบกับการเรียนในโรงเรียนมัธยมวิสามัญอาชีวศึกษา ไม่ประสบผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเลือกเรียนวิชาชีพที่ตนเองไม่ถนัด หรือไม่สามารเลือกเรียนด้วยตนเองได้ การแนะแนวจึงเข้ามามีบทบาทในโรงเรียนตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ข้อดีของการแนะแนว (1) ช่วยทำให้เด็กรู้จักตนเอง คือ รู้ว่าตนเองมีความสามารถ ความถนัดในเรื่องใดบ้าง (2) ช่วยชี้แนะให้เด็กสนใจตัวเอง และสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองต้องการ (3) ช่วยทำให้เด็กปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และ (4) ช่วยให้ผู้ปกครองรู้จักและเข้าใจบุตรหลาน

ตัวเองมากขึ้น และจากประโยชน์ที่ได้รับจากการแนะแนวทว่าให้การแนะแนวนในโรงเรียน มีพัฒนาการมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ และการแนะแนวนในโรงเรียนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทางโรงเรียนจะละเลยไม่ได้ โดยเฉพาะในโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา

6. การศึกษาดูงานและทัศนศึกษา โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา

จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้นำเอาวิธีการสอนโดยพาเด็กได้รับประสบการณ์ตรง โดยการพาไปศึกษาแหล่งของจริง เพื่อให้เด็กได้เห็นระบบการทำงาน แล้วกลับไปทำรายงานสรุปสิ่งที่ตนเองได้รับจากการดูงาน ทว่าให้เด็กเกิดความคิดและจินตนาการที่ดี กับทั้งยังเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนอีกด้วย แทนที่เด็กจะเรียนแต่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ข้อดีของการศึกษาดูงานและทัศนศึกษา คือ (1) เด็กได้รับประสบการณ์ตรง แทนที่จะเป็นการฟังครูเล่าเหตุการณ์เพียงอย่างเดียว (2) เด็กได้มีโอกาสเปลี่ยนบรรยากาศการเรียน (3) เด็กได้นำเอาความรู้ความคิดที่ตนเองเห็นได้ประสบมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ (4) เด็กได้รับความสนุกเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจ ทว่าให้ตามโรงเรียนต่างๆ เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการพานักเรียนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ดังจะเห็นได้จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยการพานักเรียน นิสิต นักศึกษา ไปทัศนศึกษานอกสถานที่ แสดงให้เห็นว่าการพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งสำหรับการเพิ่มประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอน

7. การนำเอาวิชาชีพมาบรรจุไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา นับว่าเป็นนวัตกรรมใหม่

ที่มีการนำเอาวิชาชีพมาบรรจุไว้ในโรงเรียนประถมศึกษา นับว่าคณะกรรมการโครงการทดลองปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความคิดที่ก้าวไกล ทั้งนี้เนื่องจากเด็กที่เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อจบแล้วมีจำนวนมากนักที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา เด็กต้องออกจากโรงเรียนเพื่อใช้แรงงานในการหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ถ้าเขาเหล่านั้นมีวิชาชีพติดตัวไปเขาก็จะสามารถหาวิชาชีพเหล่านั้นพัฒนางานของตนให้ดีขึ้น เพิ่มผลผลิตและรายได้ ซึ่งการนำเอาวิชาชีพมาบรรจุในโรงเรียนประถมศึกษา มีข้อดีคือ (1) เป็นการฝึกทักษะในการทำงานให้กับเด็ก เนื่องจากเด็กได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริงในโรงฝึกงาน หรือฝึกภาคปฏิบัติในแปลงทดลอง เป็นต้น (2) เด็กได้มีโอกาสนำผลงานที่ตนเองทำขึ้นไปใช้ประโยชน์ที่บ้านได้ เช่นครู

าให้เด็กทาล้างประดิษฐ์จากเศษวัสดุ อันได้แก่การทากะบายตักน้ำด้วยกะลามะพร้าว เมื่อทาเสร็จครูก็อนุญาตให้เด็กนำไปใช้ที่บ้าน เป็นต้น (3) เป็นการสอนให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ส่วนข้อเสียของการนำเอาวิชาสีพมาบรรจุไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา ได้แก่ (1) เด็กต้องทำงานภาคปฏิบัติในเวลาว่างและวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ทำให้เด็กไม่มีเวลาช่วยเหลือผู้ปกครองทำงานบ้าน (2) ผู้ปกครองเข้าใจผิดคิดว่าโรงเรียนจะสอนให้เด็กทำงานทั้งๆที่เด็กอายุยังน้อย ยังไม่พร้อมที่จะทำงาน แต่ถึงอย่างไรก็ตามนักการศึกษาไทย มองเห็นความจำเป็นและความสำคัญในการที่จะนำเอาวิชาสีพมาบรรจุให้เด็กเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยหลักสูตรประถมศึกษาปีพุทธศักราช 2521 ได้นำเอากลุ่มวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ เข้ามารับรองให้เด็กเรียนในห้องเรียน จนกระทั่งปัจจุบันนี้

8. โรงเรียนฝึกหัดครูชนบท การพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยที่ใช้โรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแกนสำคัญในการพัฒนา โครงการฝึกหัดครูชนบทนี้เกิดขึ้นโดยได้รับความร่วมมือจากองค์การยูเนสโก โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งให้การพัฒนาการศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่นในชนบท งานหลักของโครงการมี 2 เรื่องด้วยกัน คือ การส่งเสริมโครงการมูลสารศึกษา และโครงการฝึกหัดครูชนบท ประเทศไทยเสนอให้จัดที่โรงเรียนฝึกหัดครูอุบลราชธานี เป็นการทำงานร่วมกับประชาชน โครงการฝึกหัดครูชนบทนี้ไว้นาแนวทางในการจัดไปจากโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา และหลังจากที่ได้มีการทดลองดำเนินการที่จังหวัดอุบลราชธานีแล้ว กรมการฝึกหัดครูพิจารณาเห็นว่าควรให้มีการขยายไปยังวิทยาลัยครูอื่นทั่วประเทศ จึงเริ่มขยายไปยังวิทยาลัยครูมหาสารคาม ในปี พ.ศ.2501 วิทยาลัยครูนครราชสีมา วิทยาลัยครูอุดรธานี และขยายทั่วประเทศ ในปี พ.ศ.2517 ซึ่งโรงเรียนฝึกหัดครูชนบทนี้เป็นโครงการฝึกสอนของนักเรียนฝึกหัดครู ซึ่งจัดให้ไปสังเกตความเป็นอยู่ การทามาหากินของชาวบ้าน และฝึกสอน เพื่อให้ได้สัมผัสจริงกับชาวบ้าน และเข้าใจปัญหาที่แท้จริง

9. การสอนแบบใหม่ คณะกรรมการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้นำเอานวัตกรรมการสอนแบบใหม่มาใช้ทดลองปรับปรุงการศึกษา การสอนแบบใหม่นี้เป็นการสอนให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้ การสอนอาจใช้วิธีการสร้างปัญหาแล้วให้เด็กขบคิดหาวิธีแก้ปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้คิดอย่างมีเหตุผล และให้คิดอย่างอิสระ เด็กเกิดทักษะในความคิด ข้อดีของ

การสอนแบบใหม่คือ (1) เด็กมีอิสระในความคิด (2) เปิดโอกาสให้เด็กรู้จักคิด รู้จักทำ
 อย่างมีเหตุผล (3) เป็นการสร้างนิสัยการทำงานแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียน
 (4) เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ประสบการณ์ตรงในการเรียนการสอน ข้อเสียของการสอน
 แบบใหม่ (1) เด็กยังไม่เคยชินกับการเรียนการสอนแบบใหม่ ทำให้เข้าใจยาก (2) เด็ก
 มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง อาจทำให้ความคิดของเด็กผิดพลาดได้ง่าย ครูจึงต้อง
 คอยควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด (3) การสอนให้เด็กรู้จักและเข้าใจการปกครองระบอบประชา
 ธิปไตย เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน บางครั้งเด็กอาจไม่เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ ทำให้เกิด
 ปัญหาในการปกครองได้ง่าย ถึงอย่างไรก็ตามไม่ว่าการสอนแบบใหม่จะมีข้อจำกัด แต่ก็ เป็น
 การสอนที่รู้จักและแพร่หลายจากอดีตถึงปัจจุบัน

10. ความร่วมมือจากต่างประเทศ สมัครงเป็นสมาชิกองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์
 และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2492 หลังจากนั้นมาเราก็ได้รับความ
 ช่วยเหลือจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติมาโดยตลอด เช่น
 โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โครงการฝึกหัดครูชนบทที่อุบลราชธานี
 ศูนย์ฝึกอบรมการศึกษาผู้ใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี โครงการปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษา
 จังหวัดชลบุรี นอกจากองค์การยูเนสโกนี้แล้วเรายังสมัครงเป็นสมาชิกขององค์การต่างประเทศ
 อีกหลายองค์การ เช่น องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ได้รับความช่วยเหลือทาง
 ด้านอนามัยและการเกษตร องค์การกรมกรสากลแห่งสหประชาชาติ ช่วยเหลือทางด้านพัฒนา
 วิชาชีพ โดยปรับปรุงด้านหัตถกรรมของหมู่บ้าน คณะผู้แทนพิเศษทางเศรษฐกิจและวิชาการแห่ง
 สหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ช่วยเหลือทางด้านวัสดุอุปกรณ์ และพัฒนาทางด้านการศึกษาหาทุน
 เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ นอกจากนี้ยังมีองค์การยูนิเซฟ ให้ความช่วยเหลือทางด้าน
 พัฒนาชนบทในโครงการต่าง ๆ โดยสนับสนุนในด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ
 เครื่องใช้ต่าง ๆ คณะกรรมการบริหารวิเทศกิจประจำประเทศไทย (USOM) ให้ความ
 ช่วยเหลือทางด้านเทคนิคในการจัดการศึกษาทุกระดับ นอกจากนี้ยังมีองค์การทุนส่งเสริม
 เด็กแห่งสหประชาชาติ ฯลฯ ได้เข้ามามีบทบาทและให้ความช่วยเหลือประเทศไทยและประเทศ
 ต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชีย ซึ่งองค์การจากต่างประเทศเหล่านั้นได้เข้ามามีบทบาทในระยะหลัง
 สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยให้ความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนในด้านผู้เชี่ยวชาญ วัสดุอุปกรณ์
 เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนสนับสนุนด้านการเงิน และการศึกษาของ

นักการศึกษาไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้นมา และได้มีการจัดตั้งสำนักงานขององค์การในประเทศไทยด้วย เราไทยรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศตั้งแต่นอคิดถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นความร่วมมือจากต่างประเทศที่ไทยเราได้รับประโยชน์นานับการ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย

โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโครงการที่ไทยเราได้เริ่มนวัตกรรมใหม่ ๆ ในทางการศึกษามากมาย เช่น ใช้วิธีสอนแบบใหม่ การนำเอาปรัชญาการศึกษาของคนยุคใหม่มาใช้ในประเทศไทย เช่น การศึกษาคือการเจริญงอกงามบุคคลจะเจริญก้าวหน้าได้ต้องได้รับการศึกษามาอย่างดี และความเจริญงอกงามของคนมิใช่แต่เจริญเฉพาะด้านสติปัญญาเท่านั้น ต้องมีความเจริญทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อีกด้วย เพราะการเจริญเติบโตเพียงด้านใดด้านหนึ่งจะไม่ทำให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์ ดังนั้นการที่จะพัฒนาคนให้เจริญก้าวหน้าเป็นคนที่มีความดี ต้องพัฒนาทางการศึกษามาเป็นอันดับแรก กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีการศึกษาดี ย่อมส่งผลถึงการทำงานที่ดี มีรายได้สูง อยู่ในสังคมที่พอเหมาะ กับอัตภาพ และสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษานี้ มิได้ปรับปรุงแต่เฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น แต่ได้มีการปรับปรุงทุกระดับชั้นทุกเพศ ทุกวัย ไม่จำกัดชนชั้น วรณะ อันได้แก่มีการทดลองการจัดการศึกษาระดับเด็กเล็ก คืออายุระหว่าง 5-8 ปี ให้พร้อมที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป โดยการใช้วิธีทางธรรมชาติคือให้เด็กได้มีโอกาสเล่นขณะที่เรียน ส่วนการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ได้ปรับปรุงหลักสูตร วิธีสอน อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและการประเมินผลการเรียนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น นั้นหมายถึง สร้างหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยนำเอาปัญหาและการใช้ชีวิตประจำวันมาประยุกต์ให้เข้ากับบทเรียน เป็นการทดลองรวมธรรมชาติให้เหมาะสมกับสภาพสังคม การเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความต้องการ มีทั้งสายสามัญศึกษา วิสามัญศึกษาและอาชีวศึกษา เด็กสามารถเลือกเรียนตามความต้องการ ในระดับโรงเรียนฝึกหัดครู มีนโยบายผลิตครูเพื่อตอบสนองผู้ใช้ครู คือผลิตครูเพื่อตอบสนองท้องถิ่นนั่นเอง และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการจัดการ

ศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อพัฒนาประชาชนในชนบทให้เจริญก้าวหน้า กล่าวคือให้การศึกษานี้ให้ความ
 สนุกสนาน ให้อาชีพ ให้การอนามัยส่วนบุคคลและท้องถิ่น ให้รู้จักการใช้ชีวิตในสังคม
 ประชาธิปไตย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา
 เป็นต้นแบบของการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค แต่ทว่าในเขตที่จำกัดและภายในเวลาที่
 จำกัด ผลที่ได้รับนั้นมีมากกว่าที่เห็นด้วยตา กล่าวคือ โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษานี้
 ทำให้ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาและประชาชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความ
 กระตือรือร้นที่จะทำงาน เพื่อปรับปรุงการศึกษาของจังหวัดและของตนเองมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย เรื่องการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษา
 จังหวัดฉะเชิงเทรา เกี่ยวกับเรื่องการปรับปรุงอาคารสถานที่ การพัฒนาหลักสูตรการเรียน
 การสอน การวัดผลการศึกษาในทุกระดับชั้น ซึ่งมีขอบข่ายที่กว้างมากหากจะมีการทำวิจัยต่อไป
 ขอให้เสนอให้เจาะลึกเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เท่านั้น
2. ควรจะได้มีการทบทวนในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรให้ลึกซึ้งกว่านี้ ทั้งนี้เนื่องจาก
 ผู้วิจัยไม่ได้วิเคราะห์ในรายวิชาที่เปิดสอนในแต่ละระดับ
3. หากมีการวิจัยเพิ่มเติมควรวิเคราะห์ถึงผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตั้งแต่อดีตถึง
 ปัจจุบันให้มากกว่านี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย